

**concerto
BUDAPEST**

**OKSANA
LYNIV**

és a Concerto
Budapest

2023. MÁRCIUS 17. 19.30

Zeneakadémia
Nagyterem

R. STRAUSS

Duett-Concertino

RAVEL

G-dúr zongoraverseny

1. *Allegramente*
2. *Adagio assai*
3. *Presto*

-szünet-

SAINT-SAËNS

III. (c-moll, „Orgona”) szimfónia, op. 78

1. *Adagio - Allegro moderato - Poco adagio*
2. *Allegro moderato - Presto - Maestoso - Allegro*

Közreműködik:

Klenyán Csaba klarinét

Mohai Bálint fagott

Fejérvári Zoltán zongora

Concerto Budapest

Vezényel: **Oksana Lyniv**

Tisztelt Közönségünk!

Az idei évadban szeretnénk a koncertjeinken elhangzó műveket és alkotóikat még közelebb hozni Önökhöz, ezért a Concerto Budapest műsorfüzetei megújultak. Felkértük néhány zenerajongó és a klasszikus zenei koncertek törzsközönségéhez tartozó barátunkat, hogy a személyes reflexióikat és zenetörténeti ismereteiket egyesítve ajánlókat fogalmazzanak meg. Szerzőink között szerepelnek olyan barátaink, akik maguk is aktívan részt vesznek a zenei életben, mások pedig civil foglalkozásuk mellett a szabadidejüket töltik évtizedek óta rendszeresen a hangversenytermekben. Érdekességeket, egyéni értelmezéseket és emlékeket egyaránt megemlítenek programajánlójukban. Fogadják szeretettel a személyes hangvételű műismertetőket.

Richard Strauss életműve három eltérő hosszúságú szakaszra oszlik, amelyek nagy hatásúak voltak a kor alkotóira. A német késő-romantika Wagnert, Brucknert, Brahmsot meghaladni akaró próbálkozásainak sodrában kiemelkedő alkotóként Strauss is remekművekkel közelített az atonalitáshoz (pl. a Hősi élet szimfonikus költemény Ellenségek fűvös részletében). Majd a *Salome* át az *Elektrában* megvalósítva azt, írta: „Olyan magányos hegycsúcsra értem, aminek súlyát nem viselhetem”, és megírva a édes bécsi Rózsalo-*got*, élete végéig jellegzetes, könnyedebb, inkább a szépséget kereső dallamiságot használta súllyal operákból álló művészetében. Ezt a dekadensnek ható visszatérést a *Metamorphosen* Stefan Zweig-i csillagóráként ugyan 1945-ben megállítja: minden dicsőséget eltemetve a tonális muzsikát is megsiratja, de folytatja a rá jellemző dallamvilágban érlelődött kisebb művekkel. A vonószene- és hárfakíséretében klarinét- és fagott-irt *Duett-Concertinonak* minden bizonnyal az időskori lazább vidámság a legszembetűnőbb jellemzője. Ha távolról megszólal, akár a Rózsalo-*vagra* készülő zenekari próbának is vélhetné, aki nem ismeri. Ez Strauss utolsó tisztán hangszeres műve. A darabot 1946 óta érlelt vázlataiból Montreux-ban fejezte be a Svájci Olasz Rádió együttesének felkérésére, és 1948 áprilisában be is mutatták. Ezt és a többi kései művet úgy jellemezte, hogy „ezek csak egy öregember műhelyéből származó szilánkok, amelyek talán csak azért íródtak, hogy szórakoztassanak”. Elképesztő kontraszt a *Metamorphosen* világtragédia-aspirációjának remeke után mindössze egy évvel ilyen könnyed, boldog szépséget teremteni. A versenymű egy régi barát-ra gondolva íródott: Hugo Burghauser professzor-ra, aki a Bécsi Filharmonikusok fagott szólam-vezetője volt, 1938-ban New York-ba emigrált. Strauss ezt írta neki 1946-ban: „Nagyon el vagyok foglalva egy klarinét- és fagott-irt kettősverseny ötletével, különös tekintettel a gyönyörű hangszínedre – ennek ellenére néhány felvázolt témától eltekintve ez továbbra sem több, mint szándék. Érdekelhetne Téged”. A partitúra kezdetének programjára utal: a versenymű elkészültekor Strauss ismét írt Burghausernek: „Egy táncoló hercegnőt megriaszt egy medve őt utánzó groteszk udvarló táncolója. De rájön, hogy megmenekülhet, ha folytatja vele a táncot, mire a medve királyfivá változik. Így a végén te is herceggé változol, és boldogan élsz, életed végéig”.

Stamitz és Danzi is írt hasonló hangszerösszeállítású concertót, de a szerzőt igazából Mozart ihlette. A két szólóhangszer kiválasztását kétségtelenül befolyásolta, hogy ezek Mozartnak is különösen kedvesek voltak. Strauss egyszer apját idézte: „Mozart jobban írt fagottra, mint bárki más, hozzátéve: és mindig sikerült valami igazán szépet kitalálnia hozzá.” Berlioz hangszerelésről szóló értekezésének fagott-elemzéséhez megjegyezte: „Nem lehet nem kihallani egy öregember hangját, aki fiatalon kedvelt dallamait dúdolja.”

A versenymű hangszerelése jellegzetes. A standard vonósokon és hárfán kívül Strauss a vonós szekciókat a barokk concerto grosso módjára „Soli”-ra és „tutti”-ra osztja. Az andalítóan gyönyörű nyitódütemekben az öt szólóhangszer szerepel, kiegészítve második brácsával, amely a Capriccio operát nyitó szextettre emlékeztet. A 83 éves zeneszerző láthatóan élvezte kontrasztosítani a két hangszer hangszínét és szembe állítani a vonósok és a harfa szelíd háttérével. A mű három, szünet nélkül egybefonódó tételben íródott [Allegro moderato – Andante – Rondo], bár a második tétel csak egy rövid átmenet a szélső tételek között. A táncszerű harmadik tétel a nemrég írt oboaverseny szellemiségét idézi.

Maurice RAVEL

G-dúr zongoraverseny

A Ravel G-dúr a XX. század egyik legnépszerűbb, legtöbbet előadott és rögzített zongoraversenye, a szerző utolsó előtti kompozíciója. 1906-ban baszk témákra épülő zongoraversenyen gondolkodott; 1913-ban visszatért az ötlethez, de felhagyott a darabbal. Tizenöt év telt el, mire ismét foglalkoztatni kezdte a versenymű ötlete. Szorgalmasan, de lassan dolgozott, svájci mérnök apjától a precizitást, baszk anyjától némi spanyol kultúrgyökereket és a baszk népzene elemeit örökölte. Három év telt el a befejezésig, mert kénytelen volt félretenni a háborúban jobbkarját elvesztett Paul Wittgenstein megbízásából írandó, különleges bal kezes versenymű okán. Nem ismerek zeneművet, amely ostorral (frusta) kezdődne és nagydobbal végződne, rendkívül hatásos. A virtuóz, dinamikus baszk és jazz keverék tételközépi lezárás és újjászületéses első tétel után a gyönyörű nosztalgikus zongoraszólóval induló második Adagio tétel modelljének maga Ravel Mozart klarinétötösét nevezte meg, pedig nekem a romantikus notturmo mintapéldája,

furcsa hipnotikus hangszínnel keverve. A motorikus, pergő 3. tétel élénk szinkópáival teljesíti be az elegáns, szellemesen briliáns befejezést. Ravel bőven nyilatkozott a műről, olvassuk őt: „Ebben a darabban a szórakoztatásra törekszem, Mozart és Saint-Saëns módján. Egyetlen vágyam volt egy igazi versenymű, vagyis egy olyan zseniális mű, amely egyértelműen kiemeli a szólista virtuozitását, a mélységre törekvés nélkül. Ezért van, hogy a versenymű, amelyet eredetileg Divertissementnek (szórakozás) gondoltam, a három szokásos részből épül fel: a kezdeti Allegrot (végül Allegrimento), egy kompakt, klasszikus szerkezetet egy Adagio követ, amelyben a „skolasztika” előtt szerettem volna kiemelten tisztelni. Amit igyekeztem olyan jól megírni, ahogy tudtam; befejezésül egy élénk rondo tétel formában, amely szintén a legmegváltoztathatatlanabb hagyományoknak megfelelően fogant. Annak érdekében, hogy ne nehezítsem feleslegesen a zenekari textúrát, szűkített zenekart kértem: a szokásos vonósokhoz csak egy fuvola, pikoló, oboa, angolkürt, két fagott, két kürt, egy trombita és egy harsona.” Minden ironia nélkül sorolta ezt az egzotikus összeállítást, kifelejtve a hárfát, három klarinétot, a furulyát és az ütős hangszerek széles választékát: üstdob, triangulum, pergő, cintányérok, nagydob, tamtam, fahasáb, ostor. Magának szánta az első nyilvános előadás zongora szólamát, de a fáradtság, a rossz egészségi állapot és a munkával járó nyomás miatt az ősbemutatót Marguerite Longnak ajánlotta fel, akinek dedikálta a versenyművet. Az első előadást 1932-ben, Párizsban Long játszotta, a Lamoureux zenekart a szerző vezényelte. Hónapokon belül Európa nagyvárosaiban és az Egyesült Államokban is nagy sikerrel szólaltatták meg.

Camille SAINT-SAËNS

III. [c-moll, „Orgona”] szimfónia, op. 78

**Bálint
Péter**

„Mindent beleadtam ebbe a munkába, amit csak tudtam. Amit itt tettem, arra soha többé nem leszek képes.” Ezzel a Saint-Saëns-i idézettel kezdődik szinte valamennyi elemzés és ismertető a *III. [c-moll, „Orgona”] szimfóniával* kapcsolatban. Meglepő megállapítás volt az akkor ötven éves zeneszerzőtől, akinek még sok alkotó évtized volt hátra az életéből. Látnok lehetett: Saint-Saëns soha többet nem tért vissza a szimfónia formájához. A búcsúnak még egy fájdalmas vetülete van: a szimfóniát Liszt Ferenc emlékére dedikálta a szerző, jóllehet eredetileg ez csak tiszteletadásnak volt címezve. De a nagy patrónus és barát a mű londoni bemutatója után, két hónappal később elhunyt. Így a zeneművet beárnyékoló gyász arra készítette mindig is a hallgatókat, hogy programadó műként értelmezzék, amelyben Saint-Saëns feljegyzí nagy barátja halálát és apoteózisát. Bizonyosságul a szimfónia nyitótémáját, a Dies Irae-t idézik, mivel a jól ismert középkori ének motivációjának felhasználása arra utalhat, hogy Liszt feltámadását és örökkévalóságát hirdesse.

A valóság alighanem egészen más. A londoni Filharmónia Társaság vezetői 1885-ben megállapodtak egy új, kifejezetten francia zenekari mű megrendeléséről. Gounod-t részesítették előnyben, Delibes, Massenet és Saint-Saëns voltak a tartalék jelöltek. Micsoda idők! Tisztázatlan, hogy mi lett a többi kérvény sorsa, de Saint-Saëns nyerte el a megbízást. Erről így írt kiadójának: „Nem tudják, mit kérnek. Félelmetes lesz, sok szörnyű kísérletezéssel.” A *III. szimfóniát* 1886. május 18-án mutatták be a londoni St. James's Hallban, a zeneszerző vezényletével, mérsékelt sikerrel. A virtuóz zongorapasszusok, a romantikus korszakra jellemző briliáns nagyzenekari hangzás, a katedrálisokhoz illő orgonahangzás a kortársak ítéletalkotását alighanem próbára tette. És valóban, Saint-Saëns nem elégedett meg a bevált sikeres formákkal, többet, mást akart: elkerülni a véget nem érő reprízeket, a hagyományos négy tételt kettőbe sűrítve bármiféle történelmi játszadózástól, templomi és concerto asszociációktól mentes új hangzást létrehozni.

A *c-moll szimfónia* valóban egy rendkívüli drámai zenei utazásra visz bennünket, négykezes zongorával és orgonával kiszínezve. Ez utóbbi megszólalása olyan jelentős, hogy a darabot *Orgonaszimfóniának* jelölik. Maga a szerző csak

avec orgue megjelölést használt és szakítva a Berlioz-i törvénnyel, miszerint a zenekar a Császár, de az orgona a Pápa, itt a zenekar és az orgona végte-
len hangszínekkel, hol lopakodó, hol harsány zenei kulisszában fonódik egybe.
Az első tétel áll legmesszebbre a bevett szimfonikus formáktól, a témákat a
spontán érzések áramlata diktálja, az Adagio-ban már finom, pianissimo pe-
dálposztokkal jelenik meg az orgona, hogy aztán a fináléban a hangszerek
királynője teljes pompájában ragyogjon fel dicsőséges apoteózisként. Így lesz
a mű szépségével és mély érzésvilágával Saint-Saëns szimfóniába öltöztetett
hattyúdala.

EÖTVÖS PÉTER

ÉS A CONCERTO BUDAPEST

2023. MÁRCIUS 26. | MÜPA

+ Szűcs Máté, Kiss Péter,
Dubóczky Gergely

WAGNER | EÖTVÖS | IVES

2023. ÁPRILIS 27. | BMC

+ Ligeti Ensemble

REDEL | EÖTVÖS | VARÈSE

Oksana LYNIV

Nemzetközileg elismert karmester, az ukrainai LvivMozArt Festival alapítója és művészeti vezetője, ill. az Ukrán Ifjúsági Zenekar (YsOU) alapítója, vezető karmestere és művészeti vezetője. Az első női vezető karmester egy olasz operazenekarnál – 2022 óta a Bolognai Városi Színház főzeneigazgatója. Oksana Lyniv volt a Bayreuth-i Ünnepi Játékok történetének első női karmestere, 2021-ben az eseménysorozat megnyitó koncertjén *A bolygó hollandi* című operát vezényelve debütált. 2020 novemberében az év legjobb női karmesterének járó *Opera!Awards* elismerést nyerte el. 2017 és 2020 között Ausztriában a Grazi Opera és a Grazi Filharmonikus Zenekar vezető karmestere volt. A nemzetközi figyelem középpontjában álló Oksana Lyniv az ifjabb nemzedék egyik legkiemelkedőbb karmesteregyénisége, aki kivételes kombinációként egyesíti magában a szakmai pontosságot, a szenvedélyességet és a zene lenyűgöző szintű ismeretét. Az orosz agresszió ukrainai eszkalálódása óta Oksana Lyniv hazája szabadságának és a háború ellen folytatott küzdelemnek szimbólumává vált a nemzetközi zenei világban..

Internationally engaged conductor, founder and artistic director of LvivMozArt Festival, Lviv (Ukraine), founder, conductor and art director of the Youth Symphony Orchestra of Ukraine/YsOU. The first female chief conductor of an Italian opera orchestra – since 2022 the General Music Director of the Teatro Comunale di Bologna. The first female conductor in the history of the Bayreuth Opera Festival, with her debut production of „Flying Dutchman” as the opening of the festival 2021. In November 2020, Oksana Lyniv received the Opera!Awards as the best female conductor of 2020. 2017-2020 – principal conductor of the Graz Opera and the Graz Philharmonic Orchestra (Austria).

Celebrated for the extraordinary combination of precision and temperament of her conducting and the fascinating depth of her musical understanding, Oksana Lyniv stays in the focus of international attention and is one of the most prominent conductors of the younger generation. Since the beginning of the escalation of Russia's aggression against Ukraine, Lyniv has become a symbol of a fighter in the international music world against the war that broke out in her country.

17 MARCH 2023 19.30 | LISZT ACADEMY, GRAND HALL

OKSANY LYNIV and Concerto Budapest

R. STRAUSS: Duett-Concertino

RAVEL: Piano Concerto in G major

-intermission-

SAINT-SAËNS: Symphony No. 3 in C minor, "Organ", op. 78

Csaba Klenyán clarinet, **Bálint Mohai** bassoon,
Zoltán Fejérvári piano

Concerto Budapest Symphony Orchestra

Conductor: **Oksana Lyniv**

"Gute skizze" – so the elderly Richard Strauss signalled his satisfaction with the sketched-out ideas from which his final purely instrumental work, *Duett-Concertino*, was formed in December 1947, in the process giving artists of the clarinet and bassoon a true joy-to-play piece – in our case, for Csaba Klenyán and Bálint Mohai. While working on his *Piano Concerto in G major*, Maurice Ravel supplied the soloist with a no less spectacular part: in the end, the principal part of the concerto proved to be so demanding that the composer – wisely – decided against trying to play it himself at the premiere. Thus the opportunity passed to Marguerite Long in 1932 now goes to the most excellent Zoltán Fejérvári. The final number in the programme overseen by the Ukrainian conductor Oksana Lyniv, whose career has been on a steep upward trajectory, is another classic French repertoire piece: Camille Saint-Saëns' *Organ Symphony* (1886), dedicated to the memory of Liszt who had died shortly after its debut. Since its premiere, it has had a major influence in concert halls around the world.

concerto BUDAPEST

concertobudapest.hu

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

ZENEAKADÉMIA
ALAPÍTVA 1875